

目录 Зміст

- 2 bēikǎi 悲慨 «меланхолія та обурення»
- 4 běnmò 本末 «фундаментальне та епізодичне»
- 6 bōrě 般若 «праджня, мудрість»
- 7 bù xué shī, wú yǐ yán 不学《诗》，无以言 «без вивчення «Книги пісень» неможливо вдосконалити здатність спілкуватися з іншими»
- 8 chéng 诚 «щирість»
- 9 dàtóng 大同 «загальна гармонія»
- 11 dào 道 «Дао (шлях)»
- 13 dé 德 «доброчесність»
- 14 fāfèn-zhùshū 发愤著书 «обурення спонукає писати великі твори»
- 16 fǎzhì 法治 «верховенство права»
- 18 fēngyǎsòng 风雅颂 «балада, придворний гімн і панегірик»
- 20 fēngjiàn 封建 «феодальний лад / феодалізм»
- 22 fěngyù 讽谕 «тонка настанова»
- 24 fùbǐxīng 赋比兴 «оповідання, аналогія та асоціація»
- 25 gédiào 格调 «форма і мелодія»
- 27 huáxià 华夏 «Хуася»
- 28 huái yuǎn yǐ dé 怀远以德 «приймайте далекі народи чеснотою»
- 30 jīlǐ 肌理 «міркування і структура»
- 32 jiāngshān 江山 «річки і гори / держава або державна влада»
- 33 jiàohuà 教化 «формування розуму через освіту»
- 34 jiǔzhōu 九州 «дев'ять чжоу (регіонів)»
- 35 kējǔ 科举 «імператорська система цивільних іспитів»

- 37 lài yǔ Xīshī, dào tōng wéi yī 厉与西施，道通为一
«коростявий і красуня в очах Дао рівні»
- 39 lè ér bù yín, āi ér bù shāng 乐而不淫，哀而不伤
«висловлюйте задоволення без поблажливості, а горе — без надмірних страждань»
- 40 lǐ 理 «лі»
- 41 lì yòng-hòushēng 利用厚生 «правильно використовувати ресурси і збагачувати життя людей»
- 42 liángshǐ 良史 «надійний історик / фактична історія»
- 43 liángzhī 良知 «совість»
- 44 liù jīng jiē shǐ 六经皆史 «шість класичних творів — це історія»
- 45 liùyì 六义 «шість основних елементів»
- 47 měicì 美刺 «вихваляння і сатирична критика»
- 49 mín wéi bāng běn 民惟邦本 «люди – основа держави»
- 50 qì 气 «життєва сила»
- 51 qíng 情 «цін»
- 52 qíngjǐng 情景 «внутрішні переживання та зовнішні обставини»
- 53 qù 趣 «інтерес»
- 54 rénwén-huàchéng 人文化成 «гуманізація людської цивілізації»
- 55 rénzhi 人治 «верховенство людини»
- 56 rén 仁 «гуманність»
- 58 rìxīn 日新 «постійне оновлення»
- 59 róngcái 镕裁 «уточнення та видалення»
- 61 shèjì 社稷 «боги землі та хліба»
- 62 shén 神 «дух / духовне»
- 64 shénsī 神思 «образне споглядання»
- 66 shēng yī wú tīng, wù yī wú wén 声一无听，物一无文 «одна нота не створює мелодію, один колір не створює картину»
- 67 shèng 圣 «мудрець / мудрість»

- 68 shī yán zhì 诗言志 «поезія виражає прагнення»
- 69 shī yuán qíng 诗缘情 «поезія народжується з емоцій»
- 70 shǐ cái sān cháng 史才三长 «три якості гарного історика»
- 71 shūyuàn 书院 «класична академія»
- 73 shùntiān-yìngrén 顺天应人 «по волі неба і бажанню людей»
- 74 tàijí 太极 «вище граничне»
- 75 tàixué 太学 «імператорська академія»
- 77 tǐxìng 体性 «характер / натура (людини)»
- 79 tǐyòng 体用 «сутність і явище»
- 80 tiān 天 «небо»
- 81 tiānxià 天下 «Піднебесна»
- 83 wáng 王 «Імператор»
- 84 wángdào 王道 «імператорський шлях / добродесне правління»
- 86 wéi zhèng yǐ dé 为政以德 «управління, засноване на добродесності»
- 87 wénmíng 文明 «цивілізація»
- 88 wénqì 文气 «дух твору / літературний стиль»
- 89 wén yǐ zài dào 文以载道 «література — носій високих ідей»
- 91 wúwéi 无为 «недіяння / бездіяльність»
- 92 wǔxíng 五行 «п'ять елементів»
- 94 wù 物 «рiч / матерія»
- 95 xiàng wài zhī xiàng, jǐng wài zhī jǐng 象外之象，景外之景 «образ за межами образу, сцена за межами сцени»
- 97 xiéhé-wànbāng 协和万邦 «співіснування всіх у гармонії»
- 98 xīn 心 «серце / розум»
- 100 xìn yán bù měi, měi yán bù xìn 信言不美，美言不信 «правда позбавлена прикрас, не вір улесливим словам»
- 102 xīngguānqúngrèn 兴观群怨 «стимулювання, споглядання, спілкування та критика»
- 104 xìngxiàng 兴象 «надихаючі образи»
- 105 xìng 性 «природа»

- 107 xìnglíng 性灵 «внутрішнє «я»
- 109 xiūqízhìpíng 修齐治平 «самовдосконалення, управління сімейними справами, управління державою, забезпечення миру всім під небесами»
- 110 xū 虚 «порожній / вільний»
- 111 xūjìng 虚静 «порожнеча і спокій»
- 113 xuánlǎn 玄览 «споглядання з чистим розумом»
- 114 xuǎnjǔ 选举 «обирати і рекомендувати»
- 115 yǎsú 雅俗 «вишукане і невибагливе»
- 117 yǎngqì 养气 «виховувати дух»
- 119 yī 一 «один»
- 120 yì 义 «праведність»
- 121 yìxiàng 意象 «образність»
- 122 yīnyáng 阴阳 «їнь і ян»
- 124 yǐnxiù 隐秀 «приховані почуття та очевидна краса»
- 126 yǒu dé zhě bì yǒu yán 有德者必有言 «доброчесні люди обов'язково пишуть добре»
- 128 yǒujiào-wúlèi 有教无类 «освіта — для всіх»
- 130 yǒuwú 有无 «буття і небуття»
- 132 yuánqǐ 缘起 «взаємозалежне походження»
- 133 zhīyīn 知音 «відгомін та емпатія»
- 135 zhíxún 直寻 «прямий пошук»
- 137 zhōngguó 中国 «Чжунго (Китай)»
- 138 zhōnghuá 中华 «Чжунхуа (Китай / китайський)»
- 139 zhōngyōng 中庸 «золота середина»
- 140 zīwèi 滋味 «витончений смак»
- 141 zǐzhīduózhū 紫之夺朱 «пурпурний переважає над червоним»
- 143 zìrán 自然 «природність»
- 144 zìrán yīngzhǐ 自然英旨 «чарівність спонтанності»
- 146 zōngfǎ 宗法 «феодално-кланова система»

Передмова

Під ключовими концептами китайської культури та світогляду ми розуміємо поняття і ключові слова або фрази, які китайський народ створив або почав використовувати, і які мають фундаментальне відношення до китайської філософії, гуманістичного духу, способу мислення і цінностей. Вони являють собою дослідження і раціональне мислення китайського народу про природу і суспільство протягом тисячоліть. Ці поняття і вирази відображають мудрість китайців, їхні духовні прагнення, а також глибину і широту мислення. Їхні думки, цінності та філософія, втілені в цих концепціях, стали своєрідним «геном життя» в китайській культурі та давно кристалізувалися в найтиповіші зразки динаміки поведінки й переконання китайської нації. Для сучасного китайського народу вони слугують ключем до кращого розуміння еволюції їхньої стародавньої філософії, гуманістичного духу, способу мислення і цінностей, а також розвитку китайської літератури, мистецтва та історії. Для людей в інших країнах ці концепти відкривають двері до розуміння духовного світу сучасного Китаю та китайців, зокрема тих, хто живе за кордоном.

Сьогодні, в епоху культурного розмаїття і багатополярного дискурсу, культури різних країн і цивілізацій різних народів інтегруються швидше, глибше і ширше, ніж будь-коли раніше. У всіх країн і народів є свої власні системи мислення, культури і дискурсу, які мають зайняти своє місце в цивілізаційних і дискурсивних системах світу. Усі вони заслуговують на належну повагу. Концепції мислення і культури країни та її народу, природно,

є найважливішою частиною дискурсу. Вони складають основу думки нації, корінь її культури, її дух і суть її науки. Усе більше й більше далекоглядних людей визнають, що китайська думка і культура можуть запропонувати натхнення для розв'язання багатьох складних проблем, із якими стикається цивілізація. Китайці вважають, що людина повинна «мати доброчесність», «Дао діє природно», «небо і людина єдині, як одне ціле», що доброчесна людина прагне «гармонії, але не однаковості», «люди — основа держави», а також, що «вивчення античної класики має відповідати сучасним потребам». Китайські ідеали, такі як «співіснування всіх у гармонії», «усі люди під небом – одна сім'я» і світ «загальної гармонії», привертають дедалі більшу увагу міжнародного співтовариства. Усе більше й більше вчених різних країн і друзів виявляють інтерес до вивчення і кращого розуміння китайської думки та культури в цілому і відповідних концепцій зокрема.

Під час вибору, пояснення, перекладу й розповсюдження концептів китайської думки та культури ми застосовуємо комплексний, систематичний підхід. Більшість із них не тільки відображає характеристики китайської філософії, гуманістичного духу, способу мислення, цінностей і культури, але також має значення та/або наслідки, що виходять за межі часу і національних кордонів, і які, як і раніше, зачаровують сучасних читачів і пропонують їм поживу для роздумів. Сподіваємося, що переклад цих концептів українською та іншими мовами допоможе людям в інших країнах отримати більш об'єктивне й усебічне уявлення про Китай, його людей, минуле та сьогодення, а також духовний світ сучасних китайців. Таке розуміння має сприяти просуванню рівноправного діалогу між Китаєм та іншими країнами, а також культурному обміну між різними цивілізаціями.

Вибір, пояснення та переклад цих понять стали можливими завдяки підтримці Міністерства освіти, Китайської міжнародної

видавничої групи, Центрального бюро перекладів і компіляції, Пекінського університету, Китайського університету Женьмін, Уханського університету, Пекінського університету міжнародних досліджень, а також підтримці відомих учених у Китаї та за кордоном, серед яких Лі Сюецін, Чжан Цічжи, Лін Усунь і Є Цзяїн.

Ідея впорядкування ключових концептів китайської думки та культури являє собою новацію, і проект вимагає багато досліджень і зусиль як щодо конотації, так і розширення його значення. Крім того, подібна спроба раніше не запроваджувалася в такому широкому масштабі. Відсутність прецедентів означає, що існує ще багато можливостей для вдосконалення, тому ми вітаємо коментарі всіх читачів у сподіванні якнайкраще виконати це завдання.

7 липня 2024 року

Меланхолія та обурення

悲伤愤慨。慨，感慨，愤慨。是晚唐诗人司空图所概括的诗歌的二十四种风格之一。主要指诗作中所表现出的悲剧性情结。当诗人命途多舛或身处困境，或面对壮阔景观或大的事件而自觉力量渺小，会产生忧愁、悲哀、感伤、激愤的情绪，投射到诗歌创作中则形成“悲慨”风格。这一术语看似近于西方文学理论的“悲剧”范畴，实质上受道家思想影响较大，而最后往往趋于无奈或趋于旷达。

Меланхолія та обурення, які в цьому випадку співвідносяться з почуттям безпорадності у віршах, є одним з 24-х поетичних стилів, які описував Сикун Ту, поет пізньої династії Тан. Зіткнувшись із розчаруваннями і важкими життєвими проблемами, пригнічені неосаяжністю природи чи важливими подіями, поети часто були охоплені смутком, горем, сумом і гнівом, що породжувало стиль «меланхолії та обурення» в написанні віршів. Хоча стиль характеризується схожістю з жанром трагедії у західній літературній традиції, він більше підданий впливу даосизму, часто з почуттям смиренності або стоїчним оптимізмом.

引例 Цитування:

◎大风卷水，林木为摧。适苦欲死，招憩不来。百岁如流，富贵冷灰。大道日丧，若为雄才。壮士拂剑，浩然弥哀。萧萧落叶，漏雨苍苔。（司空图《二十四诗品·悲慨》）

Виють вітри, вирують хвилі, ламаються гілки дерев. Охоплений тяжким болем у моєму серці, я сумую за чарівністю світу, але даремно. Час спливає, рік за роком, десятиліття за десятиліттям; усе багатство, слава й велич – ніщо. Зіткнувшись із моральним виродженням, хто повстане та врятує світ? Із мечем у руках я глибоко зітхаю і пильно дивлюся в небо.

*Переповнений горем, усе, що я можу робити, – це дивитися, як падає
листя, і чути, як дощ стукотить по моху [Сикун Ту «Двадцять чотири стилі
поезії»].*

◎感叹之余，作诗相属，托物悲慨，阨穷而不怨，泰而不骄。（苏轼
《和王晋卿 [并叙]》）

*(在感叹之余，蒙其作诗劝慰嘱咐，借景物抒发内心悲伤愤慨的情
绪，虽遇困厄而不怨恨，命运通达也不骄狂。)*

*Крім зітхань займайтеся поезією, висловлюйте почуття через печаль,
спокій без зарозумілості і не нарікаючи на бідність [Су Ши «Поема у відпо-
відь Ван Цзіньціну з передмовою»].*

*(Після глибокого зітхання він написав вірш, щоб застерегти і втішити
мене, у якому висловив своє обурення й невдоволення, провівши аналогію
з образами. Він порадив мені не шкодувати про важкі часи й не зупиня-
тися на досягнутому, коли в житті все йде добре).*